

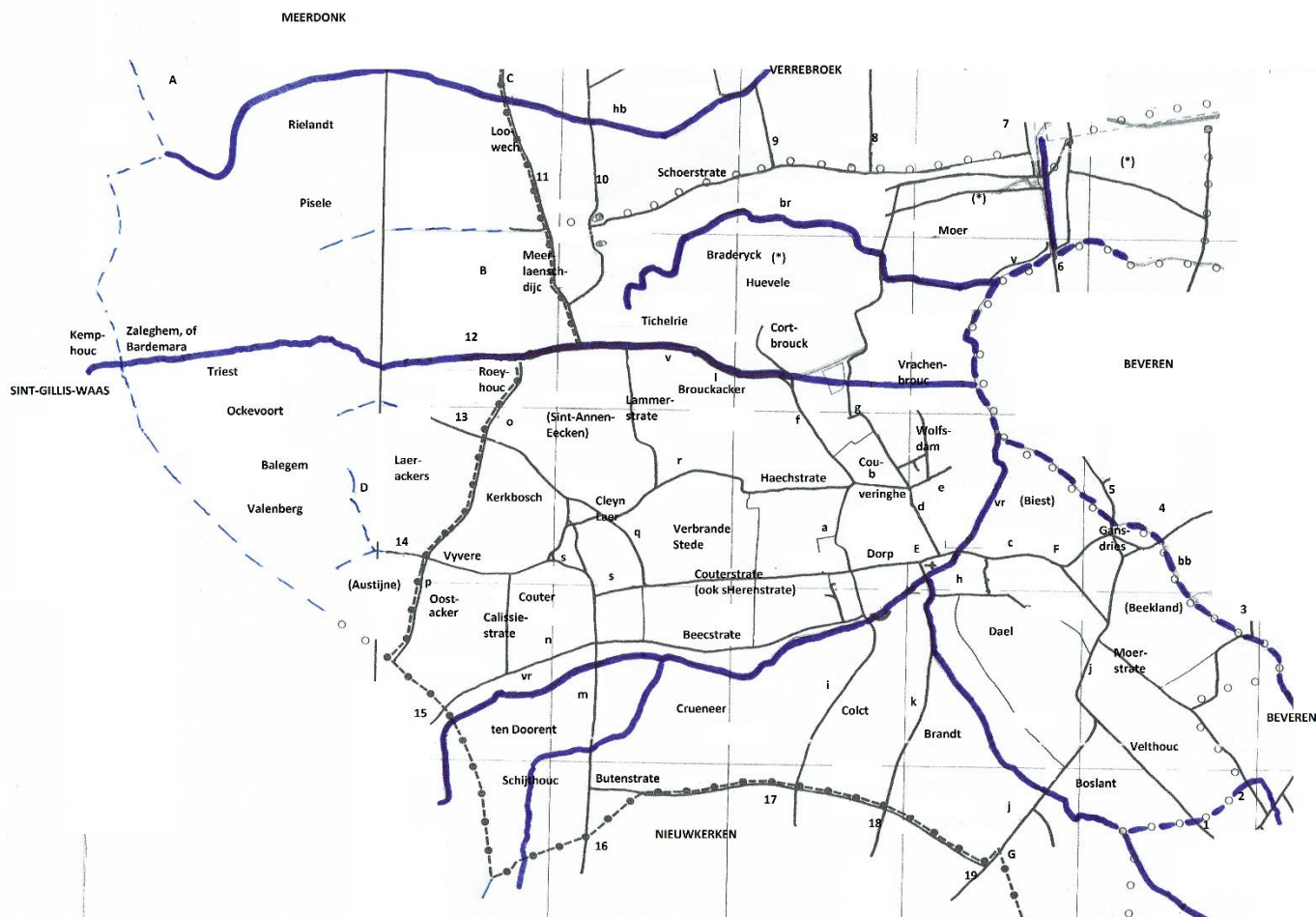
Een verdere verkenning van Gallische dorpen: Vrasene (Waasland)

Ten noorden van Nieuwkerken en ten westen van Beveren, de vorige Gallische dorpen die in deze reeks behandeld werden, ligt Vrasene. Het dorp is zelf omringd door Sint-Gillis-Waas in het westen, Meerdonk en Verrebroek in het noorden.

Vrasene ligt net zoals Nieuwkerken op een zandbodem bedekt met een zanddeklaag en ligt tussen een hoogtelijn van ongeveer 6 m (grens met Nieuwkerken) en een hoogtelijn van ongeveer 4m in het noorden van het dorp. Er zijn weer verschillende beken die het oppervlaktewater afvoeren richting de Verre die zelf Vrasene doorsnijdt. Vrasene is dus wel al een stuk lager gelegen dan Nieuwkerken en Beveren.

Als werkkader nemen we het grondgebied van de pre-fusiegemeente Vrasene. Op te merken is dat met de fusie vanaf 1977 de wijk Okkevoorde in het westen, deel is geworden van Sint-Gillis-Waas. We zullen daarom nog een aantal oude toponiemen voor deze wijk nog mee behandelen. Meerdonk in het noorden is tot de 19de eeuw ook deel geweest van Vrasene. Het werd nadien een zelfstandige gemeente, en maakt nu deel uit van de fusiegemeente Sint-Gillis-Waas. We zullen op de kaart vooral oude toponiemen uit de Vrasense penningkohieren (1571)¹ plaatsen.

¹ W. Van Puyenbroeck, Het kohier van de 20ste penning 1571 Vrasene, 1993.

Situatieschets Vrasene met enkele beken: Verre (v), Vrasenebeek (vr), Beverse beek (bb), Braderikbeek (br), Havinkbeek (hb).^{2 3}

We passen terug de verklarende werkmethode toe van D. Timmermans voor de oudste plaatsnamen die dus mogelijk weer door de plaatselijke Gallische (of Keltische) bevolking al werd aangenomen voor de komst van de Romeinen.

² Naar Stratenplan gemeente Beveren, 1977. De Verre wordt hierop als Afwateringskanaal der Wase polders, ook Verregracht, aangeduid. Pastoor J. De Wilde spreekt voor de Havinkbeek op zijn kaart van de Havengracht, in: H. Cools en J. Verstraeten, Vrasene int lant van Waes, 1986, p. 35 en 130. Op het Stratenplan zijn enkele wijken anders aangeduid dan bij De Wilde, we kiezen dan voor de tweede optie. De latere Expresweg en enkele straten in het centrum zijn weggelaten.

³ F. De Potter en J. Broeckaert spreken over de Kruinaartsbeek of Vrasenebeek, die zich met de Beversche watergang mengt in de richting van Kallo (hiermee wordt wellicht de Beverse beek bedoeld). De Pijzelsbeek mondt uit in de Geule (staat niet op de situatieschets). De Abeelbeek en de Piesensbeek monden uit in de Kruinaartsbeek. Verder spreekt hij nog van de Steensensbeek, de Vliegersbeek, de Notenbaarsbeek en de Bleekbeek, die alle 'in het Boschke' in de Kolkwijk, in de Kruinaartsbeek lopen. De Wittering ten slotte, stroomt langs de Braderikdam en mondt uit in de Vrasenebeek. Met de Wittering wordt dus wellicht de Braderikbeek bedoeld. Het is verder niet helemaal duidelijk welke nog onbenoemde of ontbrekende beken op de situatietaal overeenstemmen met de beschrijving van De Potter en Broeckaert. Hij spreekt overigens niet over de Verre. Deze is wel door J. De Wilde op zijn situatietaal aangeduid. Op de Ferrariskaart lijkt de Verre ook niet aangeduid te zijn. De Vrasenebeek en Beverse beek stromen daar samen en lopen in de buurt van de Vliegenstal noordwaarts, richting Havinkbeek. De Vrasenebeek wordt op de Ferrariskaart overigens met de naam Clapperbeek vermeld.

De oudst gekende benamingen van het dorp zijn *Vracene (1137)*, *Frassene (1182)*, *Frasne (1197)*, ...^{4 5} Volgens Gysseling moet deze pre-Germaanse naam afgeleid zijn van *Parasinâ* en *Parasis* ('pars' is een metaalnaam die verwijst naar de ijzerhoudende bodem die een rode kleur geeft aan de beek, 'inâ' duidt op een zijtak van een rivier, dus wellicht de Vrasenebeek die doorheen het centrum stroomt).⁶

De kerk van Vrasene waarvan al sprake is in 1183⁷, ligt vlak naast de Vrasenebeek in een samenvloeiingsgebied van twee beken, op een volgens De Wilde wat hoger gelegen zandkam die langsheen de Kouterstraat loopt. Deze waren bij de Galliërs als sacrale plaatsen al bekend, en dus kan er bij de latere kerstening een verdere bidplaat zijn uitgebouwd.

In de onmiddellijke omgeving van de kerk (E) is er in de Penningkohieren sprake van *de Priesteragie*. Er wordt ook *den Werf* ('werff'=haven, drukke werkplaats) vermeld en wellicht in de buurt ook *Gisseleere*.⁸ Het is nog onduidelijk waar deze beide toponiemen te situeren zijn.

De herberg *de Dry Cauwen (1544)*, ook *in de Drye Caukins (1632)*⁹, lag in de in het centrum gelegen Cauwenstraat (d).¹⁰ Let hier ook weer op het ingesloten vierkantvormige stuk tussen Cauwenstraat, Kortbroekstraat (b) en Smisstraat (a), en Dorpstraat (*Dorp*). De Peperdam (e) en de *Wolfsdam* liggen in de buurt van de Cauwenstraat. Pastoor J. De Wilde duidt de wijk tussen Smisstraat (en de aansluitende Puchelstraat (f)) en Cauwenstraat (en de aansluitende weg (g)¹¹) aan als *Couiveringhe*.

Iets ten oosten van het centrum, in de Mosselbankstraat (c) ligt het oude Sleutelhof, als restant van een oude heerlijkheid¹² (hofstede *den Sleutel (1583)*). Het huidige gebouw zelf dateert van 1645.¹³ In 1459 is er sprake van een herberg *den Sluetele*.¹⁴

Ten oosten en ten zuidoosten van het centrum liggen aan de grens met Beveren *Dael (Daalstraat (h))*, *Moerstrate*, *Boslant*, *Velthouc*, *Beekland* en *Biest*. Voor de laatste twee namen zijn geen oude toponiemen in de penningkohieren gevonden.¹⁵ In de buurt ligt ook de Galgstraat (g). In de

⁴ F. De Potter, J. Broeckaert, *Geschiedenis van gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Vierde deel, Vrasene, 1881.*

⁵ Zie ook *Vraessene (1375)*, in: A. Maris, *Soending na manslag te Vrasene in 1375, Het Land van Beveren (HLVB), 1974, nr. 3, p. 94.*

⁶ Zie De mens en zijn materialen in het Holoceen (Ijzertijd), ook in *Vrasene int lant van Waes*, p. 142. Het woord Verre zou volgens de auteur terug gaan op Parsis of Parasis. Door een verschuiving van de p- naar de v- en een klinkerwisseling (a- naar e-), verschijnt dus uit *Parasinâ* de namen *Prasina-Prasna-Vrasene* maar dus ook de naam *Verre* (-rr is ontstaan uit -rs), dus *Parasis-Parsis-Verre*. Noteer dat men in het plaatselijk dialect spreekt van de 'varre', net zoals bij het woord *ver*. Bij Timmermans wordt verwezen naar het Gallische 'verrait' (=begraafplaats). De verklaring van Gysseling lijkt me hier iets overtuigender.

⁷ Ze wordt dan geschonken aan de Sint-Pietersabdij, in: *Vrasene int lant van Waes*.

⁸ In de penningkohieren wordt de ligging van een perceel vaak via een combinatie van twee namen aangeduid, bv. *ghisseleere-werf* (ook *ghisseleere-moerstrate*, *ghisseleere-berckene* en *ghisseleere-nieustrate*). Is er een gelijkenis met de Gijselstraat in Nieuwkerken?

⁹ *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas (AOKLVW)*, deel 92, 1989, p. 109 (met verwijzing naar De Potter en Broeckaert), ook in N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse herbergnamen, 1980.*

¹⁰ Zie J. De Wilde, *Vrasene int lant van Waes*, p. 135.

¹¹ De aansluitende weg (g) is later rechtgetrokken (=Provinciale Baan richting Verrebroek).

¹² AOKLVW, deel 4, 1870, p. 219.

¹³ P. Verheyen, *Het Sleutelhof te Vrasene, Het Land van Beveren, 1994, nr. 1, p. 6.*

¹⁴ N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse herbergnamen.*

¹⁵ We duiden ze op de situatiekaart aan tussen haakjes.

penningkohieren wordt het toponiem *Gansdriesch* vermeld, dat volgens pastoor De Wilde in Beekland moet gelegen zijn.¹⁶ Op de Ferrariskaart staat de wijk Gansdriesch aangeduid.

In het zuiden aan de grens met Nieuwkerken situeren zich de namen *Colct*¹⁷ (Kolkstraat (i)), *Brandt*¹⁸ (Brandstraat (j)), *Crueneer* (ook *Crudeneere*) en *Schijthouc*¹⁹. Ook de *Butenstrate* ligt deels in Vrasene, de huidige Kerkstraat (k) ligt hier eveneens in de buurt.

Ten westen van de wijk Couveringhe en ten zuiden van de Broeckstraat (l) vinden we de *Broucackers*, *Haechstrate*, *Verbrande Stede*, *Couterstrate* (ook *sHerenstrate* genoemd) en de *Beeckstrate*²⁰. In het westen van Vrasene, aan de grens met de huidige gemeente Sint-Gillis-Waas, zijn de *Lammerstrate*, *Cleyn Laer*, *Vyvere*, *Oostacker*, *Kerkbosch*, *Calissestrate*) en *ten Doorent (1455)*²¹ gelegen. De Wilde vermeldt ook het toponiem Sint-AnnenEecken. Verder zijn hier nog de huidige wijknaam Voshhoek (o) en de straatnamen Laarstraat (p), Blauwe Staak (n) en Steenbeekstraat (m). Deze laatste naam kan verband houden met de beek die hier in de Vrasenebeek uitmondt.²² Er zijn ook verwante straatnamen Klein Laar (q), Kleine Kouter (s) en Klein Laarstraat (r). De herberg *int voskin*²³ (1632) kan in de Voshhoek gelegen zijn. Te Lare (1528) was de naam van een heerlijkheid²⁴.

Ten noorden van de Verre aan de grens met Verrebroek worden nog aangetroffen: *Tichelrie*²⁵ (het tweede woorddeel betekent meestal 'veel' zoals in bv. Putterij), *Cortbrouck*²⁶, *Vrachenbrouc*, *Schoerstrate*²⁷, *Moer*, *Braderyck*²⁸, *Huevele*, *Meerlaensch dijc* (nu Duikeldam). Dit gebied maakte deel uit van het Groot schoor (West brouc) dat in 1414 verkocht werd door Jan zonder Vrees.²⁹ Het toponiem *Santhuevele*³⁰ is wellicht gerelateerd aan Huevele.

In het penningkohier van 1571 zijn er nog een aantal broeknamen vermeld: *Oostbrouc*, *Brouc*, *Vuelenbrouc*. Vermoedelijk liggen de *Longerman dijc* en *den Patric* ook in de buurt. *Steenbrugge* (1637) was de naam van een heerlijkheid.³¹

¹⁶ Vrasene int lant van Waes. Dit is dus het driehoekige pleintje aan de grens met Beveren. Er zijn nog dergelijke driehoekvormen aan de Kleine Kouter en op het Groot Laer.

¹⁷ Volgens pastoor De Wilde was dit de oude benaming voor de Vrasenebeek, in: Vrasene int lant van Waes, p. 119.

¹⁸ Er was een heerlijkheid met die naam, zie De Potter en Broeckaert.

¹⁹ Pastoor De Wilde duidt dit aan als Schuilhoek, hetzelfde is gebeurd in Nieuwkerken. De naam Schuilhoek te Vrasene wordt al vermeld in 1623, in: J. Lindemans, Oude geslachten in het land van Waas, AOKLVW, deel 102, 1999, p. 231. Het is weer niet onmogelijk dat de naam Schijthoek van Gallische origine is, met als stamwoord bv. s+cheyt (of geyt).

²⁰ Ook Beeckstrate (1528) in: AOKLVW, deel 58

²¹ F. De Potter en J. Broeckaert.

²² Bij De Potter en Broeckaert wordt een Steensensbeek genoemd, mogelijk is dit ook de Steenbeek.

²³ N. Kerckhaert, Oude Oostvlaamse herbergnamen;

²⁴ AOKLVW, deel 105, p. 118.

²⁵ Ook Tichelrije (1525) in F. De Potter en J. Broeckaert.

²⁶ Ook *Cortbrouck* (1544) in de kerkslaper van Vrasene, in: R. Weemaes, Bestaansmiddelen van de H. Kruiskerk te Vrasene in de 15de en 16de eeuw, Het Land van Beveren, 1989, nr. 4, p. 134.

²⁷ *Schoerstrate* (1525) in F. De Potter en J. Broeckaert

²⁸ Ook *den Braderyck* (1528) in AOKLVW, deel 58. *Braderic* (1468) was ook een leengoed, in AOKLVW, deel 105, p. 118. *Braderics dam* (1400) en *Braric* (1455) in F. De Potter en J. Broeckaert.

²⁹ R. Van Gerven, De Scheldepolders van de Linkeroever, 1977, p. 183. In het oosten liep het Groot Schoor tot aan Singelberg.

³⁰ In het penningkohier spreekt men van de ligging santhuevele-muelene als namencombinatie.

³¹ *Over de steenbrugge bij den Verren, land genamt Achterstappe (of Achterscappe?)*, in AOKLVW, deel 61. Steenbrugge wordt als toponiem ook genoemd in de penningkohieren van 1571.

In het vroegere deel van Vrasene dat na de fusie aan de gemeente Sint-Gillis-Waas werd gevoegd, zijn nog verschillende oude toponiemen terug te vinden: *Hoogheynde, Valenberg*³², *Balegem, Triest, Ockevoort, Pisele, Riedlandt, Kemphouc, Royhouc*³³, *Laerackers, Groot Laer, Loowech en Zaleghem*. Pastoor De Wilde heeft het ook nog over Austijne. Er is ook nog een Zijpstraat (D). Het ganse gebied maakte dus deel uit van de oude parochie Vrasene, en liep bijna tot aan het dorpscentrum van Sint-Gillis-Waas. De noordelijke grens met Meerdonk was de Havinkbeek. In de buurt ligt ook de Grote Geule (A). De Meerlaensch dijk was de oude bedevaartsweg naar Hulsterlo, het huidige Nieuw-Namen. R. Van Gerven spreekt hier ook over de Loweg.³⁴ De Wilde vermeldt ook een merkwaardige Verrenberg (B) op zijn kaart.

In 1136 wordt een abdij opgericht door Iwein van Aalst, die twee jaar later overgebracht wordt naar Drongen. Ter plaatse is er een evolutie tot een uithof van de Drongense abdij.³⁵ Er komt later ook een pachthoeve met verschillende gronden in Vrasene, Meerdonk en Sint-Gillis-Waas.³⁶

De oorkonde van 1136 wordt bij verschillende auteurs aangehaald. In een Oudnederlandse vertaling spreekt men van 'een seker plaetse tusschen de Bosch Conegesfurst³⁷ ghenoeemt, ende dhoeve bardamara, nu Salegem gheseyt'.³⁸

Sommige toponiemen in het penningkohier van Vrasene (1571) verwijzen naar plaatsnamen in Meerdonk: *Hoffinc*³⁹, *Torfbancken, Donc, Teerlync, Doelstrate, Magretstrate*, ... Andere namen zoals *Vincke metten donc, Berckenen, Clopstraete, Dijcputten, Vliedt*, ... lijken wellicht ook meer daar te zoeken. We behandelen ze hier niet verder.

Typisch zijn ook een aantal molen-toponiemen: *Laermuelen, Muelenwye, Heymuelene*. De Laermuelen is vermoedelijk te situeren in de buurt van het Cleyn of Groot Laer. Misschien is de Heymuelen dan te situeren in de buurt van de *Heyde (ook ghemeene heyde)*, een meer precieze ligging ontbreekt nog. Er moet ook een molen van Salichem bestaan hebben.⁴⁰ De weinige informatie die we verder voor Vrasene hebben terug gevonden over windmolens: vanaf 1775 zou er op Ter Biest een windmolen hebben gestaan (afgebroken in 1953), en einde 19de eeuw is er sprake van een windmolen op het Laar.⁴¹ Op de kaart van Ferraris is ook een 'moulin de Vracene' (G) aangeduid aan de zuidoostelijke grens met Nieuwkerken. Dit kan de eerder genoemde Heymuelen zijn.

³² Ook Vallenberch en Valenberchstrate in het penningkohier van 1571.

³³ Ook Roeyhouc.

³⁴ R. Van Gerven, De Scheldepolders van de Linkeroever, p. 153 en 160.

³⁵ J. Decavele et al, De oude abdij van Drongen, 2006, p. 64 (herstel van vensters van de kapel in 1463). De priorij wordt afgebroken in 1624, de hoeve was al eerder verdwenen (p. 223).

³⁶ Zie ook R. Van Gerven, De Scheldepolders van de Linkeroever, p. 116. Hij benoemt ook de Steenakker, de Kapelakker, de Spanjaardput en het Oud Weel in de buurt.

³⁷ 'Forest' is het Gallische woord voor bos, het eerste woorddeel zou misschien ook van Gallische oorsprong kunnen zijn. Dit sluit niet uit dat dit Konginswoud als benaming pas in de Middeleeuwen is ontstaan.

³⁸ H. Cools, J. Verstraeten, Vrasene int lant van Waes, met verwijzing naar Oud Archief Vrasene, nr. 23 (handgeschreven uittreksel dat refereert naar f° 209-210 van A. Duchesne, Histoire Généalogique du Maison de Guines, 1631). Een Latijnse tekst is nog integraal weergegeven bij B. Augustijn, Geschiedenis van Volk en Land van Beveren, 1999, p. 32 (met verwijzing naar A. Miraeus, Opera diplomatica et historica, 1723-1748, deel 1, p. 177). Ook in AOKLVW, deel 89, 1986 en F. De Potter en J. Broeckaert, p. 35. Het jaartal 1136 vormde de aanleiding voor de feestelijkheden in Vrasen in 1986 (850-jarig bestaan).

³⁹ Ook De oude abdij van Drongen, p. 221. De plaatsnaam Doelstrate wordt er ook vermeld.

⁴⁰ De oude abdij van Drongen, p. 222.

⁴¹ Vrasene int lant van Waes, p. 303 en p. 192.

Nog enkele andere namen die we niet verder hebben kunnen lokaliseren zijn *Hauten Cruus, Stappe*⁴², *Asdonc, Cloosterlandt, Roosackers, Hofackers, Rooden Moer, Woestine, Cruusacker, Beyloke, Abbeel, Steenhuus, Braemackers, Onze Lieve Vrouw Capelleken, Steenackere*,⁴³ *Struyckackers (1525)*⁴⁴, ...

Doorlopende straten aan de grens met Beveren zijn: Veldhoekdam (1), Moerstraat (2), Permanstraat (3), Zillebeek (4), Nerenhoek (5), Vliegenstal (6), met Verrebroek: Beverse dijk (7), Vrasene baan (8), Kleine Schoorstraat (9), Duikeldamdijk (10), Waterstraat (11), met Sint-Gillis-Waas: Trieststraat (12), Vosstraat (13), Smoutstraat (14), Molenstraat (15) en met Nieuwkerken: Drielindenstraat (16), Kolkstraat (17), Vrasenestraat (18) en Vlasbloemstraat (19).

Ten tijde van de Galliërs moet het noordelijke gebied van Vrasene net zoals in Beveren en Sint-Gillis-Waas, er gelijkaardig hebben uitgezien. Dus een randgebied aan een veenmoeras, met naar het zuiden toe een beginnend bos. Dit was ook de oude beschrijving van Zaleghem ('hem'=woning). Dit moet een belangrijke plaats geweest zijn, die ook in de nabijheid van de Verre lag. De oude naam Bardemara bestaat uit 'barr' (=afsluiting, verdediging, bv. Baardegem) en 'mera' (=moeras). Het feit dat hier later een abdij en priorij zijn opgericht wijst mogelijk op een zekere sacraliteit⁴⁵. Boven de Verre en de Broeckstraat moet al het moerassige gebied gelegen zijn geweest, met de getijdenwerking op de Schelde werd het zelfs later een slikken- en schorregebied. De naam Schoerstrate kan Middeleeuws van oorsprong zijn, maar mogelijk zit er ook een oudere naamsverklaring in (bv. 'scour'= kleine dikke boomstammen, zoals in Schurewerre). De verschillende broek-toponiemen zijn hier wel duidelijk ('bruoc'=moeras). Mogelijk zijn Moer en Meerlaensch dijk, ook in verband te brengen met 'mera'. Rielandt komt van 'rit (=doorwaadbare plaats) en 'land' (=oever). Voor Pisele is er geen verklaring (wel 'sel' wat hut betekent). Bij Roeyhouc kunnen we aan Poeyeroey in Beveren denken, dat ook aan het moerasveen gelegen was. Mogelijk is het af te leiden uit 'ro' (=rivier) en zelfs 'rot' (ook rivier, waarbij er later een -d verscheen, dus rod⁴⁶, die in de Gallische dialectevolutie vervormd tot roij). De toponiemen Tichelrie, Huevele en Braderyck⁴⁷ blijven nog raadselachtig. In Loowech zien we 'lo' (=water), dus dit kan duiden op een weg doorheen een moerassig gebied.

De kerk van Vrasene is vlakbij de samenvloeiing van twee beken gelegen. Wellicht kan dit al bij de Galliërs weer een sacrale plaats geweest zijn. Net zoals in Nieuwkerken is er wat westelijk een vierkantig stratenpatroon op te merken. De herberg De Dry Cauwen (in de latere Cauwenstraat) wijst net zoals in Nieuwkerken naar 'cau' wat omsloten door bv. hagen betekent⁴⁸. Ook in de verder naar het westen lopende Couterstrate en Couter zit hetzelfde Gallische kernwoord.⁴⁹ Parallel met de Couterstrate loopt trouwens de Haechstrate ('haga, haya, heia'=haag) en Couveringhe slaat deels op

⁴² Interessant toponiem voor mijn eigen familienaam!

⁴³ Land in de Tigghelrie, ten westen van de Steenackere, in R. Weemaes, Bestaansmiddelen van de H. Kruiskerk te Vrasene in de 15de en 16de eeuw. Er was ook een Steenakker in de buurt van Saleghem.

⁴⁴ F. De Potter en J. Broeckaert.

⁴⁵ Nog in de Middeleeuwen spreekt men hier van de 'aanpalende moerassen', in: De oude abdij van Drongen, p. 206.

⁴⁶ 'Rod' kan ook karrenspoor betekenen.

⁴⁷ Kan Braderick, trouwens ook Bardemara, uit hetzelfde stamwoord (parasis) ontstaan zijn als Verre en Vrasene? Het tweede woorddeel betekent bescherming (zoals in Ambiorix, een Keltische naam die held en beschermer betekent, CANVAS, Het verhaal van Vlaanderen, 2023). Dus Braderick zou dan letterlijk betekenen, het land aan de Verre als een beschermde en bewaakte zone voor de dorpskern, meer zuidelijk.

⁴⁸ D. Timmermans weerlegt het door taalkundigen vaak voorgestelde akkerbegrip voor couters (p. 105). 'Cau' kan ook omwalling, bedekt betekenen. Overal waar grenzen zijn langs riviervalleien en nederzettingen zijn er heides, kouters, hagen (p. 115). Ook p. 156 (Cauhagen) en p. 224.

⁴⁹ In Nieuwkerken was al duidelijk geworden dat Cauwer ook geëvolueerd is uit Coudweder. Het verband met Couter is hier wat duidelijker.

hetzelfde vierkantige stuk land. Het woord is af te leiden uit 'cwi' (=water, rivier) en 'inge' wat een kleine plek betekent. Tussen Haechstrate en Couterstrate ligt de Verbrande Stede, waarbij brand-toponiemen meestal op 'bran' (=front) teruggaan. Alles wijst hier dus op een bewakingszone rond de plaatselijke nederzetting.

Let ook op de naam Wolfsdam die een soort hoofingang tot de vierkantige plaats kan zijn. De latere Peperdam -dit is evenwel geen oud toponiem- is te vergelijken zijn met de Peperstraat in Nieuwkerken. Het oude toponiem Dorp duidt op een gehucht, zoals de dorp-toponiemen in de buurt van Singelberg (Beveren). Is in het centrum van Vrasene de Gallische bewoningskern van Vrasene te zoeken? Uiteindelijk ligt deze woonkern dan ook weer niet zo ver van de moerasvenen.⁵⁰ We kunnen dus ook hier net zoals in Beveren en Sint-Gillis de oudste bewoners meer aan de rand van het moeras terug vinden. De plaats –die men Couveringhe ging noemen- ligt misschien wel wat verder af en iets hoger gelegen, vlak naast de Vrasenebeek.

Wanneer de nabijheid van de moerasvenen, door de latere getijdenwerking, vermoedelijk diende verlaten te worden, zocht men een nieuwe stamplaats die wat hoger gelegen was. Dit gebeurde wellicht zo in Beveren, en in Vrasene ontstond het eerste gehucht meteen in de buurt van het lokale heiligdom. De oostelijk gelegen Vrasenebeek en de Verre met de aangrenzende moerasvenen lagen noordelijk, en vormden een natuurlijke barrière.

Ten oosten van de Vrasenebeek moeten de eerste grenzen van Beveren toen al opgedoken zijn. De namen Brandt, Galgstraat⁵¹ en Gansdries wijzen in die richting. In Gansdries zit het woordde 'dris, drysan' wat doornige takken, ook een deur betekent. Het is vaak te herkennen als een plaats waar wegen samenkomen, die dan ten tijde van de Galliërs was afgebakend met puntige hagen en langs waar een verdere toegang mogelijk was. In dit geval was het dus via de oude heirweg en het Zillebeek dat de reis verder ging naar Beveren.

In het zuiden van Vrasene aan de grens met Nieuwkerken vinden we nog de toponieme Colct, Dael en Crueneer. Voor de eerste twee is het nog zoeken naar een logische vertaling vanuit het Gallisch. Crueneer komt van Crudeneer en ook hier zoeken we nog naar een betekenis.

In het westen aan de huidige grens met Sint-Gillis vinden we enkele laar-toponiemen. 'Lar' betekent hier woning⁵². Het valt op dat er hier ook weer een driehoekvormig stratenpatroon te herkennen valt, net zoals aan de Gansdries. Hier liep de heirweg dus verder richting Sint-Gillis. In Lammerstrate zit het woorddeel 'lam', wat bos of hout betekent. Vyvere, Hoogheynde en Calissiestrate ('cal'=snijden, bv. in Scaldis, ook beschermen, 'ies'=weg) zijn hier ook lokale namen. Ten Doorent bevat 'doren' (=buitenzijde). In Cleyen Laer kan het dialect 'claan' afgeleid zijn van 'clan' (=randgebied, bv. Klein Brabant).

Vervolgt men de heirweg naar Sint-Gillis dan passeert men de Voshoek met het voskin ('fos'=(militaire) loopgracht, 'vos'=doorgang), Ockevoort ('fford' betekent passage) langsheen Triest. Dit laatste toponiem is wellicht te herleiden tot t+riest. 'Rhys' betekent oorlog, gevecht (bv. Ter Ryst) en geeft dus weer een zone aan waar bewakers ongewenst bezoek kunnen verjagen. Opmerkelijk is dat er in dit gebied ook een Zijpstraat (D) is, wat meestal op een plek duidt waar men onderhandelde, bv. over de te betalen tolgelden ('sep, sepa, heb').

⁵⁰ In tegenstelling tot Beveren, waar het hoogste punt rond de Markt, veel meer naar het zuiden ligt.

⁵¹ We vinden hier wel geen oude toponiemen voor.

⁵² D. Timmermans, p. 308. Laarstraat duidt op een druk bewoonde nederzetting, niet op een open plaats in het bos.

Tot slot ligt hier ook nog een Balegem en Valenberg. Het eerste woorddeel in beide namen kan op hetzelfde duiden⁵³. 'Berg' duidt normaal op een zeker reliëf. En dan kunnen we de wat hoger gelegen gronden aanduiden waar de oudste woonkernen van Vrasene te situeren zijn (Couveringhe en Laer, met tussen beide de Couters). Als men naar een andere verklaring zoekt is 'berh' een optie, wat omwalling betekent.

Net zoals in Nieuwkerken en Beveren zijn ook hier verschillende houc-toponiemen waar te nemen. Boven de Verre treft men logischerwijze meer watergebonden toponiemen aan, ten zuiden ervan meer toponiemen die wijzen op een bewoning en een bewaakte hagen-zone. Ten zuiden van de Vrasenebeek moet er een grensgebied met Nieuwkerken geweest zijn. Naar het oosten vormt de Brandt-regio het grensgebied met het buurdorp Beveren. Langsheen de oude heirweg trok men naar het centrum van Beveren of naar Sint-Gillis.

In het noorden lag dus het moerassige veengebied ten tijde van de Galliërs. Beneden de Verre moet gans Vrasene zowat bedekt geweest zijn met bossen, op de woonzones en de onmiddellijke omgeving van de beken na. Echte bos-toponiemen ontbreken evenwel.

In Vrasene worden enkele steen-toponiemen vermeld: Steenbrugge, Steenacker, Steenbeek Steenhuus. Bij de eerste twee is er een verwijzing naar de Verre of omgeving qua ligging. Steen is afgeleid van s+teen (=sacrale eik). Er was ook een steenakker in de buurt van Zalegem. De Steenbeek lag in het zuidwesten in een bosgebied.

Abbeel is te verklaren vanuit ab+el, wat in de richting gaat van 'ab' of 'av' (=water) en 'el'=plek, ook top. Dus een plek aan het water, zoals de Abbeel in Beveren. Zoals al vermeld was er ook een Abeelbeek in Vrasene.

Kruis-toponiemen zoals Cruusacker en Hauten Cruus, zijn afgeleid van 'crous', wat een kruising van wegen betekent (bv. Cruysveld). De ligging van beide namen is nog onduidelijk.

We hebben het hier eerder ook al over de Vrasense molens gehad waarbij de namencombinatie Santhuevele-Muelen opviel. In Beveren was er al een namencombinatie Molenberg-Sandmolen-Zandstraat waarbij we als hypothese naar 'san' (=heilig) en 'meuli, molam' (=loven, prijzen)⁵⁴ wijzen. Ook in Nieuwkerken was er een combinatie Molenberg (Geertsen) en Zandstraat. Bestaat er een mogelijke verklaring van een plek die bedevaarders moesten passeren vanuit in dit geval Nieuwkerken en Vrasene, om naar het Gallische heiligdom van Beveren te gaan? Of verwezen ze elk naar de lokale heilige plaats, waar dus pas veel later een kerk zou verschijnen?

Samengevat kan men dus stellen dat er in de laatste eeuwen voor onze jaartelling in Vrasene al een nederzetting was met enkele honderden mensen.⁵⁵ Ze lag aan de Vrasenebeek, in de buurt van een lokale heilige plaats en was omgeven door beschermende hagen en bossen. In het noorden vormden de moerasvenen een natuurlijke bescherming aan de Verre. In het oosten was de grensregio met buurdorp Beveren gelegen, in het westen zijn er sporen van een grensregio met Sint-Gillis en met het oude Zalegem.

De dorpsbevolking sprak een Gallische taal of dialect, zoals die al sinds de Bronstijd en zelfs ervoor hier aanwezig was. Met de latere inval van de Romeinen, zal dit dialect overeind blijven, totdat na

⁵³ De klassieke b- naar v- evolutie duikt hier weer op.

⁵⁴ D. Timmermans stelt een gelijkaardige hypothese voor de vele Molenbeken in Brabant, wat dus sacrale waterlopen zouden betekenen.

⁵⁵ Dit aantal wordt ook in de CANVAS-reeks Het verhaal van Vlaanderen, 2023, en het gelijknamige boek aangehaald.

enkele eeuwen het Germaans de bovenhand zal krijgen. De plaatselijke toponiemen kregen dan wellicht ook een Germaans tintje. Het huidige stratenpatroon van Vrasene en de bijhorende oude toponiemen doen ons dus terugreizen naar een ver vervlogen tijd in wat men wat respectloos de prehistorie noemt. De plaatselijke boeren bewerkten er hun land, en hielden enkele varkens. De omgevende bossen en beken gaven hen letterlijk (geografisch) en figuurlijk (ritueel) de nodige bescherming. Via de oude heirweg tussen Sint-Gillis en Beveren moet er al heel wat personenverkeer geweest zijn. Ten zuiden van de Vrasenebeek vormden bossen de grensregio met Nieuwkerken.

Archeologisch onderzoek toont sporen van een lokale bewoning in de buurt van de kerk. Ook in de wijk Oostacker, aan de noordelijke rand van de Vrasenebeek, is dit het geval. Dit kan dus in verband gebracht worden met de oude dorpskern Couveringhe en directe omgeving enerzijds, en anderzijds wellicht aan een tweede woonkern in de buurt van de laar-toponiemen.

Marc Van Stappen, www.stap-brug.be, 2023